

W trosce o drzewa...

Prezentowane postery są ilustracją i uzupełnieniem treści zawartych w publikacji „Zielony Kwidzyn”. Przedstawiają piękne drzewa i aleje okolic Kwidzyna oraz z terenu województwa pomorskiego. Prezentujemy także mieszkańców sędziwych drzew, i na chwilę zatrzymujemy się nad wyzwaniami związanymi z zachowaniem dziedzictwa kulturowego alej. Warto sadzić drzewa!

Postery mogą funkcjonować także jako wystawa zdjęć do wydruku wielkoformatowego. Osoby zainteresowane wydrukiem w celu zorganizowania wystawy prosimy o kontakt ze Stowarzyszeniem Eko-Inicjatywa.

WOJEWÓDZKI FUNDUSZ
OCHRONY ŚRODOWISKA
I GOSPODARKI WODNEJ
W GDAŃSKU

Kwidzyn
Moje Miasto

STOWARZYSZENIE
Eko Inicjatywa

Aleje – charakterystyczna cecha krajobrazu Polski

Jedną z charakterystycznych cech krajobrazu przyrodniczo-kulturowego Polski są aleje. Stare drzewa, które towarzyszą nam dzisiaj, są świadkami, często ponad 100-, 200-letniej, czy nawet dłuższej historii. Brak drzew odczytujemy, jako dysharmonię w krajobrazie, zaburzenie ładu, do którego jesteśmy przyzwyczajeni.

Aleje stanowią, nie tylko wartość przyrodniczą, ale są także świadectwem spuścizny kulturowej i logiki, która niegdyś towarzyszyła kształtowaniu przestrzeni. Aleje sadzono w całej Europie, jednak najwięcej alej zachowało się na obecnym terytorium Polski na Pomorzu, Warmii i Mazurach.

Lipa – królowa pomorskich alej

Królową alej na obszarze dawnych Prus Wschodnich jest lipa. Jej udział w zadrzewieniach w badanych gminach w powiecie kwidzyńskim i sztumskim jest największy, w większości gmin wynosi ponad 60%. Obecnie lipy są też chętnie sadzone jako rośliny miododajne.

W alejach – jesiony, klony, brzozy, kasztanowce

Poza lipami częstymi drzewami alejowymi są jesiony, dęby, klony zwyczajne i jawory, graby, a także kasztanowce. Najczęściej spotykane są aleje jednogatunkowe, chociaż występują także aleje z naprzemiennym rytmem różnych gatunków drzew.

WOJEWÓDZKI FUNDUSZ
OCHRONY ŚRODOWISKA
I GOSPODARKI WODNEJ
W GDAŃSKU

Aleja jesionów w okolicy Miłoradza

Fot. Ewa Romanow-Pękal

Majestatyczne dęby pomiędzy miejscowościami Kielmy i Protajny.

Aleja kasztanowców w Taborach.

Różnogatunkowa aleja w okolicy Protajny.

Aleja brzoź w Sadlinkach.

Aleja i remont drogi – **to możliwe!**

W perspektywie czasowej niezbędna jest przebudowa wielu zadrzewień przydrożnych, bo drzewa te zwyczajnie się starzeją, a niegdyś były sadzone blisko krawędzi jezdni. Jednak liczne aleje, szczególnie te przy drogach o mniejszym natężeniu ruchu, mogą zostać zachowane w pierwotnych miejscach sadzenia. Aleja grabów w okolicy Straszewa jest dobrym przykładem pogodzenia remontu drogi z obecnością drzew.

Aleja grabów z okolic Straszewa. Fot. Ewa Romanow-Pękal

Aleje – korytarze ekologiczne dla wielu organizmów

Przyrodnicza i krajobrazowa wartość alej wrasta wraz z ciągłością zadrzewień, ponieważ aleje stanowią korytarze ekologiczne dla licznych organizmów siedliskowo związanych ze starymi drzewami. Warto sobie wyobrazić, że dzisiejsze tereny rolnicze, pierwotnie porastał las. Wraz z rozwojem cywilizacji las „ustąpił” uprawom rolniczym, miastom, drogom... Dzięki alejom i innym zadrzewieniom liniowym (np. wzdłuż rzek i potoków), stanowiącym łącznik między „poszatkowanymi” obszarami leśnymi, liczne organizmy mogą przemieszczać się. W ten sposób możliwa jest wymiana puli genowej między populacjami.

Aleje potrzebują mądrości ludzi.

Znaczenie dla przetrwania alej ma postawa mieszkańców wobec drzew. Kiedyś sadzone, jako nieodłączny element infrastruktury drogi, łączyły ważne dla ludzi obiekty, np.: wsie i folwarki, wieś z kościołem czy dworcem kolejowym. Nowe aleje mają szansę stać się pięknymi korytarzami ekologicznymi, jeśli będą mieć swoich opiekunów i spotkają się ze społecznym poparciem.

Aleje w okolicy Bytowa. Fot. Dariusz Paciorek

WOJEWÓDZKI FUNDUSZ
OCHRONY ŚRODOWISKA
I GOSPODARKI WODNEJ
W GDAŃSKU

Aleje drzew owocowych – coraz rzadsze w krajobrazie

Coraz rzadziej spotyka się aleje drzew owocowych. Niegdyś jabłonie, grusze czy śliwy były sadzone przy drogach z myślą o pożywieniu dla podróżnych. Obecnie miejscami powraca się do sadzenia drzew owocowych jako roślin sprzyjających pszczołom, co ma znaczenie dla jakości plonów.

Aleja jabłoni grochówek w okolicy miejscowości Watkowice Małe (Gmina Ryjewo).
Fot. Ewa Romanow-Pękal

Pachnica dębowa – gatunek świadczący o wysokiej bioróżnorodności siedliska

STOWARZYSZENIE
EKO INICJATYWA

Samiec pachnicy dębowej *Osmoderma eremita*

Jednym z organizmów zależnych od sędziwych, dziuplastych drzew jest pachnica dębowa *Osmoderma eremita*. Ten chrząszcz jest wymieniony w Załączniku nr 2 Dyrektywy siedliskowej Natura 2000, a w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt posiada status narażonego na wyginięcie. Jest to tzw. gatunek parasolowy, co oznacza, że w siedlisku zamieszkałym przez pachnicę występuje szereg innych organizmów zależnych od starych drzew.

Fot. Ewa Romanow-Pękal

Często dopiero przy ścinie drzewa okazuje się, że dziupla jest zasiedlona przez pachnicę. Świadczą o tym m.in. charakterystyczne odchody wydalone przez larwy owada. Dlatego sędzawe drzewa w alejach, szczególnie te z dziuplami, należy traktować jako potencjalne siedlisko pachnicy.

Dziuple zasiedlone przez pachnicę chętnie zajmuje także wępa marmurkowa *Protateta marmorata*. Na zdjęciu widoczne owady, larwy obu gatunków w formie pędraków oraz odchody.

Larwa pachnicy dębowej

Larwy pachnicy dębowej są pożywieniem drapieżnych drutowców – larw tęgosza rdzawego *Elater ferrugineus*.

Imago wychodzące z kokolitu

Porosty w sędziwych alejach

Stare drzewa w alejach są unikatowym zasobem przyrodniczym, stanowiąc siedlisko porostów, oraz wielu innych wielu organizmów, w tym chronionych, np. nietoperzy, ptaków, owadów, grzybów. Wiele z tych gatunków to organizmy charakterystyczne dla lasów pierwotnych. Aleje pod tym względem zastępują tym organizmom siedliska ekosystemu lasu pierwotnego – prześwietlonego z dużą ilością starych drzew.

Odnożyca jesionowa *Ramalina fraxinea* tworzy okazałe plechy, często w formie zwisających „taśm” sięgających do 30 cm długości.

Wabnica kielichowata *Pleurosticta acetabulum*

Biedronecznik *Jeckera Punctelia jeckeri*
Szarzynka skórzasta *Parmelina tiliacea*

Fot. Ewa Romanow-Pękal

STOWARZYSZENIE
Eko Inicjatywa

WOJEWÓDZKI FUNDUSZ
OCHRONY ŚRODOWISKA
I GOSPODARKI WODNEJ
W GDĄNSKU

Warto sadzić nowe drzewa!

To ludzie stworzyli aleje i jedynie od ludzi zależy czy aleja zachowają się naszym krajobrazie. Dlatego w zamian za wycięte drzewa powinno sadzić się nowe, dobrane gatunkowo do siedliska i istniejących nasadzeń. Tworząc, lub odtwarzając aleje, warto sięgać po gatunki rodzime, dostosowane do warunków klimatycznych i siedliska. Młode drzewa przez pierwsze 20 lat wymagają pielęgnacji.

Aleja Lipowa Sobieskiego

Młody kos *Turdus merula* w gnieździe.

Jedną z piękniejszych alej w województwie pomorskim, jest licząca ponad 300 drzew aleja lipowa nad Zatoką Pucką, łącząca ze sobą miejscowości Rzucewo i Ostonino.

Jej wiek sięga II połowy XVII wieku i jak głosi legenda do jej powstania przyczynił się Jan III Sobieski, mający w posiadaniu majątek w Rzucewie. Wiek i wymiary drzew są zróżnicowane, ponieważ prawdopodobnie sadzone były w różnych okresach czasu, a część sędziwych drzew dała początek nowym formom. Cała aleja została wpisana do rejestru pomników przyrody w 1955 r.

Najgrubsze drzewo osiąga wymiary ok. 8 m obwodu.

Pierwotnie aleja miała postać czterorzędową z dwoma szpalerami drzew posadzonymi po obu stronach drogi. Fragmentarycznie zachował się ten układ alei.

Obrosznica rzesowata *Anaptychia ciliaris*. Ten chroniony porost, stosunkowo licznie występuje w alei, szczególnie na korze klonów.

Ropucha szara *Bufo bufo* w dziupli jednej z lip.

Ciołek matowy *Dorcus parallelipipedus*.

Fot. Ewa Romanow-Pękal

STOWARZYSZENIE
EKO INICJATYWA

WOJEWÓDZKI FUNDUSZ
OCHRONY ŚRODOWISKA
I GOSPODARKI WODNEJ
W GDANSKU

W koronach sędziwych drzew

Fot. Ewa Romanow-Pękal

WOJEWÓDZKI FUNDUSZ
OCHRONY ŚRODOWISKA
I GOSPODARKI WODNEJ
W GDAŃSKU

Zazwyczaj mało wiemy o bogactwie życia toczącego się w koronach sędziwych drzew. Podcinanie konarów drzew, przerzedzenie alej, lub ich zanikanie stanowią podstawowe zagrożenie dla organizmów wybitnie związanych z koronami drzew, ponieważ rozluźnienie koron uniemożliwia przemieszczanie się. Przykładem takiego zwierzęcia spotykanego w alejach jest popielica szara. Wśród owadów warto zwrócić uwagę na kwietnicę okazałą, która zamieszkuje dziuple w konarach drzew.

Popielica szara *Glis glis*. Sprawnie porusza się w koronach drzew wykorzystując do tego puszysty ogon. Na zimę schodzi do dziuple w dolną część pnia i tam zapada w sen. Fot. Lubomir Hlásek

Kwietnica okazała *Protaetia aeruginosa*. Ten, objęty ścisłą ochroną gatunkową, chrząszcz wyróżnia się niezwykle pięknym ubarwieniem i okazałymi rozmiarami zbliżonymi do pachnicy dębowej. Fot. Jaroslav Malý

Kowalik *Sitta europaea*

Krętogłów *Jynx torquilla*

Nocek rudy *Myotis daubentonii*

Szerszeń europejski *Vespa crabro*

Ci, co tworzą i wykorzystują dziuple

Dziuple w drzewach powstają głównie w efekcie intensywnej pracy jednej grupy ptaków – dzięciołów. To właśnie one aktywnie kują w drzewach dziuple, aby w ich bezpiecznym wnętrzu złożyć jaja i wychować pisklęta. Z pozostawionych, pustych dziupli korzysta w naszym kraju około 40 gatunków innych ptaków, nietoperze, owady.

Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*

Bogatka *Parus major*

Dzięcioł średni *Dendrocoptes medius*

Dudek *Upupa epops*

Fot. Maciej Rodziewicz

Żółciak siarkowy *Laetiporus sulphureus* to grzyb powodujący brunatny rozkład drewna przyczyniając się do powstawania dziupli chętnie zasiedlanych przez pachnicę dębową.

Larwa ciotła matowego *Dorcus parallelipipedus* drąży korytarze w tkankach uprzednio przygotowanych przez grzyby. Następnie korytarze są chętnie zasiedlane przez kolejne larwy owadów, np. wpy marmurkowej i pachnicy dębowej.

Przedpole pracy dzięciołów

Warto wiedzieć, że często zanim do swojej pracy przystąpią dzięcioły, drzewo jest „zmiękczone” przez szereg innych organizmów, w tym głównie przez grzyby. W tworzeniu dziupli mają swój udział także liczne owady.

WOJEWÓDZKI FUNDUSZ
OCHRONY ŚRODOWISKA
I GOSPODARKI WODNEJ
W GDAŃSKU

Korytarze wydrążone przez mrówki

REGIONALNA
EKO INICJATYWA

Fot. Maciej Rodziewicz

Pracuj z programem Check Trees!

Aby sprawnie zarządzać zasobami drzew, warto wiedzieć co się posiada.

Program CheckTrees, nie zastąpi pracy specjalisty, ale w nowoczesny sposób pozwala gromadzić dane o drzewach i sprawnie nimi zarządzać. Ten system posiada różne poziomy dostępu- zarówno dla społeczników, którzy chcą rozwijać bazę danych o drzewach wprowadzając je do systemu, jak i dla fachowców- inspektorów drzew, arborystów prowadzących badania drzew i zabiegi pielęgnacyjne.

Jednym z miejsc, gdzie zastosowano CheckTrees jest Kwidzyn. W tym niewielkim mieście rozbudowano miejski park. Stare założenie powiększono o kilka hektarów nowych nasadzeń. Dzięki inwentaryzacji i wprowadzeniu danych o drzewach, zarówno sędziwych, jak i młodych, urzędnikom opiekującym się parkiem, łatwiej jest planować konieczne do wykonania zabiegi, tworzyć harmonogram i budżet planowanych prac.

Fot. Piotr Opacian

Kwidzyn. Zarządzanie parkiem będzie sprawniejsze dzięki pracy z programem Check Trees.

Każde drzewo poza wprowadzeniem danych do systemu IT powinno zostać oznaczone tabliczką z unikatowym numerem. Fot. Ewa Romanow-Pękał